

Nieuwsbrief European Invertebrate Survey - Nederland, 16 (1985): 19-22.

Korte historische schets van de keverfaunistiek in Nederland (op naar de 4000)

J. Huijbregts

Gedurende de afgelopen 150 jaar hebben talloze liefhebbers in Nederland zich bezig gehouden met het vangen en bestuderen van kevers. Op slechts enkele uitzonderingen na waren dit vrije-tijds-entomologen, dat wil zeggen, mensen die zich niet beroepshalve hiermee bezig hielden. Hoewel een aantal van deze coleopterologen hun aandacht richtte op exotische kevers (veelal uit onze toenmalige koloniën), heeft het merendeel zich vooral of zelfs uitsluitend met Nederland bezig gehouden. Als gevolg hiervan werd onze keverfauna steeds beter bekend.

De eerste naamlijst van Nederlandse kevers verscheen in 1825 (Bennet & Van Olivier). Deze lijst was een onderdeel van de winnende inzending op een prijsvraag uitgeschreven door de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen. Hoewel prijswinnend was deze naamlijst weinig kritisch. Volgens Albarda (1889) waren zowel de ontvangers als uitreikers van de prijs niet deskundig.

De eerste professionele entomoloog in Nederland was S.C. Snellen van Vollenhoven (1816-1880), wiens levensbeschrijving en bibliografie is te vinden in Krikken et al. (1981). Zijn belangrijkste bijdragen tot de kennis van de Nederlandse keverfauna worden gevormd door drie kritische naamlijsten (1848, 1854 & 1870). Materiaal voor deze naamlijsten werd bijeengebracht door diverse personen, waarvan de belangrijkste worden genoemd in de inleiding van de laatste lijst. In 1870 gaf Snellen van Vollenhoven zijn "Laatste lijst van Nederlandse schildvleugelige insecten" uit, met het woord "laatste" suggererend dat er nu niet veel soorten meer zouden bijkomen.

Reeds in 1875 publiceerde jonkheer E.J.G. Everts (1849-1932) echter een nieuwe naamlijst die bijna 400 soorten meer bevatte. Vanaf deze publicatie wordt de keverfaunistiek in Nederland "beheerd" door Everts, die meer dan 300 publicaties (zie Oudemans, 1933) over kevers het licht deed zien. Hieronder bevinden zich

vier naamlijsten (1875, 1887, 1906 & 1925) en het enige standaardwerk over de Nederlandse kevers: *Coleoptera Neerlandica* (1898, 1899, 1901 & 1903) en een vervolg hierop (1922). De *Coleoptera Neerlandica* moet zondermeer als een zeer gedegen werk worden gezien. Over de vraag of het een bruikbaar werk is, om gemakkelijk kevers op naam te brengen, kan men van mening verschillen. Veel mensen werkten indertijd liever met Schaufuss (1916), Keer (1930) of Reitter (1908-1916). Het schijnt overigens toen in Nederland ongebruikelijk geweest te zijn dat men zijn kevers zelf op naam bracht. Men zond deze eenvoudig ongedetermineerd aan Everts toe (Kruseman, 1962).

Dat de *Coleoptera Neerlandica* soms bepaald niet gestimuleerd heeft mag blijken uit het volgende citaat: "Het verzamelen zeurde nog een poosje door, maar niet zo van harte meer. Een tamelijk acuut einde bracht het boek van Everts, *Coleoptera Neerlandica*, dat ik cadeau kreeg naarmate het verscheen. Ik was toen al student en dit boek was een deceptie. Zo onpraktisch. En zonder platen. En de schrijver zo duidelijk geen groot bioloog. Dit boek gaf de genadeslag aan mijn coleopterologische liefhebberij" (Stärcke geciteerd door Verhoeff, 1954); Stärcke is zich later vooral op mieren gaan toeleggen.

Na het verschijnen van deel 3 van de *Coleoptera Neerlandica* zijn nog 12 lijsten met aanvullingen door Everts zelf verzorgd (zie Oudemans, 1933). Na de dood van Everts werden deze lijsten bijgehouden door Reclaire & Van der Wiel (1934, 1936 & 1948) en Van der Wiel (1956, 1962). Naast de aanvullingen op de *Coleoptera Neerlandica* werden zowel door Reclaire (zie Van der Wiel, 1949) als door Van der Wiel (zie Kruseman, 1962) diverse artikelen over Nederlandse kevers gepubliceerd. Bijzondere vermelding verdienen de drie keverdeeltjes in de serie "Wat leeft en groeit" (Reclaire, zonder jaartal). In deze, ook nu nog, zeer leesbare boekjes, komt de aandacht van Reclaire

voor de levenswijze van insecten duidelijk tot uitdrukking.

Na de dood van Van der Wiel in 1962 werden lijsten met aanvullingen gepubliceerd door P.J. Brakman (1919-1968). Brakman heeft een groot deel van zijn leven in Nieuw en Sint Joosland (Zeeland) gewoond en in deze tot dan toe zeer slecht bekende provincie veel verzameld. Zijn belangrijkste publicatie is zonder twijfel de naamlijst (1966). Deze naamlijst geeft tevens aan uit welke provincies elke soort bekend was. Vermeldenswaard is ook Brakman's vertaling van "Welcher Käfer ist das", welke vertaling eigenlijk beter geslaagd is dan het origineel (Brakman, [1955]).

Na de dood van Brakman zijn nog tweemaal aanvullende lijsten verschenen (Berger & Poot, 1970, 1972). Hierna zijn weliswaar nog een groot aantal soorten als nieuw voor de fauna gemeld, maar samenvattende artikelen op dit gebied werden helaas niet meer gepubliceerd. In fig. 1 is het aantal soorten dat bekend was uit Nederland uitgezet tegen de tijd. Deze grafiek is gebaseerd op de volgende publicaties: Bennet & Van Olivier, 1825; Snellen van Vollenhoven, 1848, 1854 en 1870; Everts, 1875, 1887, 1903, 1906, 1922 en 1925; Brakman, 1966; Huijbregts & Krikken, 1985. Een bron van onnauwkeurigheid in de grafiek vormen de geïmporteerde, niet ingeburgerde, soorten die door de oudere auteurs wel maar sinds Brakman niet meer meegeteld werden.

De grafiek geeft een beeld van het aantal soorten dat ooit uit Nederland gemeld is. Hierbij zijn soorten die slechts eenmaal zijn verzameld of waargenomen en ook soorten die in ons land zijn uitgestorven. Op de vraag hoeveel soorten reeds uit Nederland zijn verdwenen, valt weinig zinnigs te zeggen, zodat ook de vraag hoeveel soorten momenteel in ons land voorkomen, onbeantwoord moet blijven. Duidelijk is dat door de vernietiging van bepaalde biotopen ook sommige kevers ernstig bedreigd worden.

Literatuur

Albarda, H., 1889.

Catalogue raisonné et synonymique des névroptères observés dans les Pays-Bas et dans les pays limitrophes.-- Tijdschr. Entom. 32: 211-376.

Bennet, J.A. & G. van Olivier, 1825.

Naamlijst van Nederlandsche Insecten.-- Natuurk. Verh. holland. Maatsch. Wet. Haarlem 14: 1-521.

Berger, C.J.M. & P. Poot, 1970.

Nieuwe en zeldzame soorten voor de Nederlandse keverfauna 1.-- Ent. Ber., Amst. 30: 213-221.

Berger, C.J.M. & P. Poot, 1972.

Nieuwe en zeldzame soorten voor de Nederlandse keverfauna 2.-- Ent. Ber., Amst. 32: 26-32.

Brakman, P.J., [1955].

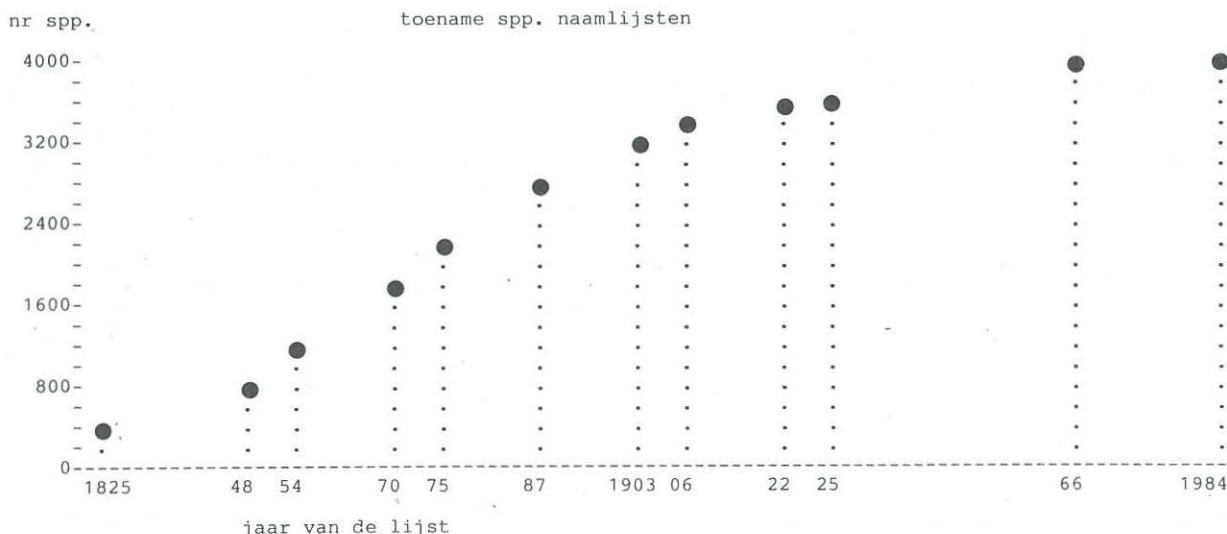
Kevers en hoe deze te determineren.-- Amsterdam --: 1-132, fig. 1-207, pl. 1-6.

Brakman, P.J., 1966.

Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggende gebied.-- Monographieën Ned. entom. Ver. 2: x, 1-219, 1 fig.

Fig. 1

Aantal keversoorten in Nederlandse naamlijsten.

- Everts, E., 1875.
Lijst der in Nederland voorkomende schildvleugelige insecten (Coleoptera).-- 's-Gravenhage --: vii, 1-116.
- Everts, E., 1887.
Nieuwe naamlijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten (Insecta Coleoptera).-- Natuurk. Verh. holland. Maatsch. Wet. Haarlem 3(4): iii, 1-237.
- Everts, E., 1898.
Coleoptera Neerlandica, De schildvleugelige insecten van Nederland en het aangrenzend gebied 1(1).-- 's-Gravenhage --: viii, 1-368, fig. 1-27.
- Everts, E., 1899.
Coleoptera Neerlandica, De schildvleugelige insecten van Nederland en het aangrenzend gebied 1(2).-- 's-Gravenhage --: 369-677, fig. 28-62.
- Everts, E., 1901.
Coleoptera Neerlandica, De schildvleugelige insecten van Nederland en het aangrenzend gebied 2(1).-- 's-Gravenhage --: iv, 1-400, fig. 63-109.
- Everts, E., 1903.
Coleoptera Neerlandica, De schildvleugelige insecten van Nederland en het aangrenzend gebied 2(2).-- 's-Gravenhage --: 401-796, fig. 110-124, pl. 1-8.
- Everts, E., 1906.
Lijst der in Nederland en het aangrenzend gebied voorkomende Coleoptera.-- Den Haag --: 1-71.
- Everts, E., 1922.
Coleoptera Neerlandica, De schildvleugelige insecten van Nederland en het aangrenzend gebied 3.-- 's-Gravenhage --: xviii, 1-667, fig. 1-19.
- Everts, E., 1925.
Coleoptera Neerlandica, Nieuwe naamlijst der in Nederland en het omliggend gebied voorkomende schildvleugelige insecten.-- Zutphen --: vi, 1-140.
- Huijbregts, J. & J. Krikken, 1985.
Overzicht van wijzigingen in de lijst van Nederlandse kevers (1966-1984).-- Nieuwsbrief Eur. Invert. Survey-Nederland, 16: 23-30.
- Keer, P.M., 1930.
Calwer Keverboek 1.-- Zutphen --: 1-784, fig. 1-250.
- Keer, P.M., 1930.
Calwer Keverboek 2.-- Zutphen --: 785-1330, fig. 251-254, pl. 1-48.
- Krikken, J., C. van Achterberg, P.H. van Doesburg, R. de Jong and K.W.R. Zwart, 1981.
Samuel Constant Snellen van Vollenhoven (1816-1880) and his entomological work.-- Tijdschr. Entom. 124: 235-268, fig. 1-3, pl. 1.
- Kruseman, G., 1962.
In memoriam P. van der Wiel.-- Ent. Ber., Amst. 22: 145-148, 1 pl.
- Oudemans, J.T., 1933.
In memoriam Jhr. Dr. Ed. J. G. Everts.-- Tijdschr. Entom. 76: 1-46, 1 pl.
- Reclaire, A., zj.
Kevers 1.-- Wat leeft en groeit 15: 1-138, fig.
- Reclaire, A., zj.
Kevers 2.-- Wat leeft en groeit 16: 145-284, fig.
- Reclaire, A., zj.
Kevers 3.-- Wat leeft en groeit 17: 289-412, fig.
- Reclaire, A. & P. van der Wiel, 1934.
Bijdrage tot de kennis der Nederlandsche kevers, 1 (13e vervolg op het aanhangsel in "Coleoptera Neerlandica 3").-- Ent. Ber., Amst. 9: 11-19.
- Reclaire, A. & P. van der Wiel, 1936.
Bijdrage tot de kennis der Nederlandsche kevers, 2. (14e vervolg op het aanhangsel in "Coleoptera Neerlandica").-- Ent. Ber., Amst. 9: 228-239.
- Reclaire, A. & P. van der Wiel, 1948.
Bijdrage tot de kennis der Nederlandsche Kevers, 3. (15e vervolg op het aanhangsel in Coleoptera Neerlandica 3).-- Tijdschr. Entom. 89: 65-76.
- Reitter, E., 1908.
Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. 1.-- Stuttgart --: VIII, 1-248, fig. 1-66, pl. 1-40.
- Reitter, E., 1909.
Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. 2.-- Stuttgart --: 1-293, fig. 1-70, pl. 41-80.
- Reitter, E., 1911.
Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. 3.-- Stuttgart --: 1-436, fig. 1-147, pl. 81-128.
- Reitter, E., 1912.
Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. 4.-- Stuttgart --: 1-236, fig. 1-29, pl. 129-152.
- Reitter, E., 1916.
Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. 5.-- Stuttgart --: 1-343, fig. 1-18, pl. 153-168.
- Schaufuss, C., 1916.
Calwer's Käferbuch, Einführung in die Kenntnis der Käfer Europas 1.-- Stuttgart --: 1-709, fig. 1-250, pl. 1-20.
- Schaufuss, C., 1916.
Calwer's Käferbuch, Einführung in die Kenntnis der Käfer Europas 2.-- Stuttgart --: 709-1390, fig. 251-254, pl. 21-48.
- Verhoeff, P.M.F., 1954.
In memoriam August Störcke, 12.viii.1880 tot 16.ix.1954.-- Ent. Ber., Amst. 15: 255-262, 1 pl.
- Vollenhoven, S.C. Snellen van, 1848.
Bijdrage tot de fauna van Nederland. Naamlijst van schildvleugelige insecten.-- Haarlem --: v, 1-50.

Vollenhoven, S.C. Snellen van, 1854.

Naamlijst van de Nederlandsche schildvleugelige insecten.-- Bouwst. Faun. Ned. 2: 1-70.

Vollenhoven, S.C. Snellen van, 1870.

Laatste lijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten, (Insecta Coleoptera).-- Haarlem --: iv, 1-146.

Wiel, P. van der, 1949.

In memoriam Dr. A. Reclaire.-- Ent. Ber., Amst. 12: 409-413, 1 pl.

Wiel, P. van der, 1956.

Bijdrage tot de kennis der Nederlandse kevers, 4. (16e vervolg op het aanhangsel in Coleoptera Neerlandica 3).-- Tijdschr. Entom. 99: 1-21.

Wiel, P. van der, 1962.

Bijdrage tot de kennis der Nederlandse kevers, 5. (17e Vervolg op het aanhangsel in Coleoptera Neerlandica 3).-- Ent. Ber., Amst. 22: 169-178.

kenmerken om *O. norvegicus* te onderscheiden van de nauw verwante *O. flavicornis* (Sturm). De soort is reeds uit diverse andere Europese landen gemeld (Strand, 1971; Biström, 1977; Peschken & Lewis, 1981).

Biström, O., 1977.

Notes on *Olibrus norvegicus* and *Stilbus pannonicus* (Coleoptera, Phalacridae).-- Notul. Ent. 57: 49-50.

Peschken, D.P. & E.S. Lewis, 1981.

Neue Fundorte von *Olibrus norvegicus* Münster (Col., Phalacridae).-- Ent. Blät. biol. syst. Käfer 77: 140-142.

Strand, A., 1971.

Notes on *Olibrus norvegicus* Munst. and *O. flavicornis* Sturm (Col., Phalacridae).-- Norsk ent. Tidsskr. 18: 49-50.

R. Beenen

3. *Phyllotreta procera* Redtenbacher uit het aangrenzend gebied.

Phyllotreta procera werd op 21 IV 1984 in aantal verzameld op een droge helling langs het Albert-kanaal te Vroenhoven (België). De vindplaats ligt ongeveer 500 meter van de Nederlandse grens, zodat verwacht mag worden dat deze soort ook op geschikte plaatsen in Nederland zal voorkomen. De dieren bevonden zich tussen en op de bladeren van de rozetten van *Reseda luteola*. Derenne (1963) noemt *P. procera* voor België een zeldzame soort.

Derenne, E., 1963.

Chrysomeloidea, Chrysomelidae.--Cat. Coleopt. Belg. 4(94): 1-104.

R. Beenen

Kleine mededelingen 1-4

1. *Dermestes haemorrhoidalis* Küster f.n.sp., import.

Van de heer Q. Smeele ontving ik enige exemplaren van *Dermestes haemorrhoidalis*, verzameld in een woning te Amsterdam (april 1983). Deze soort werd in het verleden synoniem geacht met *D. peruvianus* Laporte. Brakman (1966) noemt wel *D. peruvianus* als geïmporteerd, maar vermeld *D. haemorrhoidalis* niet als waargenomen in Nederland. De soort is net als *D. ater* De Geer over de hele wereld met de handel verbreid. Lohse (1979) noemt in het bijzonder woningen in de grote steden. Waarschijnlijk staat deze soort in veel collecties onder *D. peruvianus*.

Brakman, P.J., 1966.

Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied.--Monographieën ned. entom. Ver. 2: x, 1-219, 1 fig.

Lohse, G.A., 1979.

45. Familie: Dermestidae.--Die Käfer Mitteleuropas 6: 304-327, fig.

R. Beenen

2. *Olibrus norvegicus* Münster. f.n.sp.

Tijdens een inventarisatie van Het Gietelse en Appense Veld te Klarenbeek (Gld.) werd op 24 IX 1984 een mannetje van deze soort van de vegetatie gesleept. Strand (1971) geeft goede

4. *Spermophagus sericeus* (Geoffroy), bevestiging voorkomen in Nederland gevraagd.

Volgens Decelle (1983) behoort het materiaal uit de Nederlandse kustprovincies tot *S. calystegiae* Lukjanovich & Ter Minassian. Everts (1903) geeft ook Maastricht als vindplaats op, en deze opgave zou op de echte *S. sericeus* kunnen slaan. Helaas heb ik geen materiaal uit Limburg kunnen vinden en blijft het voorkomen van deze soort in Nederland twijfelachtig. Volgens Decelle (1983) komt *S. sericeus* voornamelijk op akkerwinde (*Convolvulus arvensis*) en *S. calystegiae* voornamelijk op zee- en haagwinde (*Calystegia soldanella* en *C. sepium*) voor.

Decelle, J.E., 1983.

Le genre *Spermophagus* Schönherr en Europe occidentale (Col. Bruchidae Amblycerinae).--Bull. Soc. ent. Fr. 88: 235-241, fig. 1-12.

Everts, E., 1903.

Coleoptera Neerlandica, De schildvleugelige insecten van Nederland en het aangrenzend gebied 2(2).--'s-Gravenhage --:401-796, fig. 110-124, pl. 1-8.

J. Huijbregts